

معرفی پروژه راهبردهای تطبیقی عملی برای کاربری پایدار اراضی در پائین دست رودخانه زاینده رود

مدیریت یکپارچه
رودخانه زاینده رود

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Federal Ministry for the
Environment, Nature Conservation,
Building and Nuclear Safety

inter3

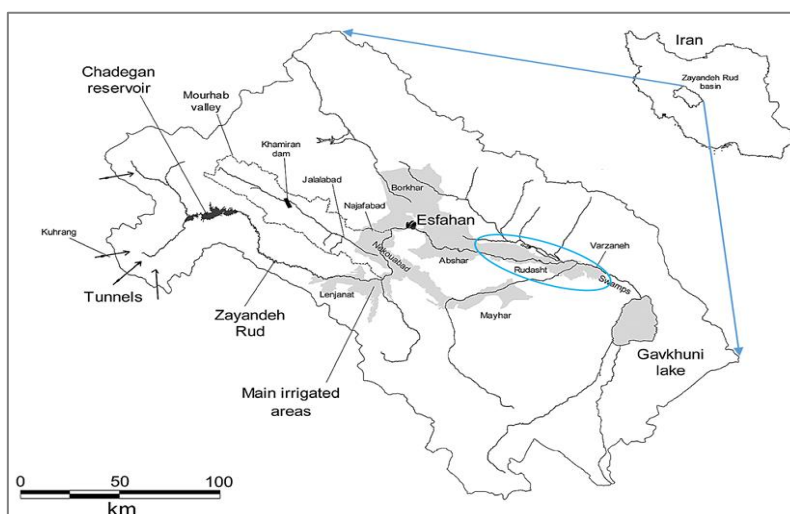
INSTITUTE FOR RESOURCE MANAGEMENT

برنامه راهبردی برای بهبود شرایط منطقه رودشت با مشارکت ذینفعان، توسط شرکت آلمانی 3 inter و شرکت آب منطقه ای اصفهان تدوین شد.

رودخانه زاینده رود به عنوان یکی از مهم‌ترین رودخانه‌های ایران آب مورد نیاز حدود ۴/۵ میلیون نفر از ساکنین را تأمین می‌نماید. این رودخانه نه تنها به لحاظ برداشت آب برای مصارف کشاورزی (آبیاری) تحت تنش قرار دارد، بلکه زه‌آبهای خروجی از اراضی کشاورزی و پساب صنعتی نیز باعث آلودگی آن شده است. شرایط خاص آب و هوایی با تنوع زیاد (از مناطق کوهستانی سرد و مرطوب تا اقلیم‌های خشک در مصب رودخانه به تالاب) به چالش‌های مربوط به مدیریت پایدار رودخانه و کاربری اراضی اضافه شده است. تغییرات اقلیمی و استفاده بی‌رویه از منابع آبی منجر به کمبود آب در طول سالیان گذشته در این منطقه شده است. این موضوع نه تنها فشار بیشتر بر محیط‌زیست را باعث گردیده بلکه در بخش‌های با مصارف زیاد آب نظیر بخش کشاورزی، تأثیر ویژه‌ای داشته است.

یکی از مناطقی که به شدت تحت تأثیر این عوامل قرار گرفته است منطقه رودشت بوده که در بخش‌های جلگه (محدوده غربی بالادست رودشت)، بن‌رود (محدوده شرقی پایین‌دست رودشت)، و نواحی کوچکی از بخش‌های همسایه در شهرستان اصفهان واقع شده است. بر اساس داده‌های رسمی سازمان جهاد کشاورزی اصفهان، این منطقه دارای ۸۸۰۰ خانوار و جمعیتی بیش از ۵۲۰۰۰ نفر بوده که در ۵۰ شهر کوچک و روستا زندگی می‌کنند. بالغ بر ۱۲۵۰۰ کشاورز در رودشت فعال می‌باشند. به وجود آمدن مناقشات مابین آب‌بران، دولت را تحت فشار قرار داده تا در این مورد اقداماتی انجام دهد، ولیکن تا به حال اقدامات مربوطه، بیشتر به صورت واکنشی و یا فنی بوده است و هنوز جای خالی راهبردهای پایدار جهت مدیریت منابع به قوت خود باقیست. بدین منظور پروژه‌ای تحت عنوان "راهبردهای تطبیقی عملی برای کاربری پایدار اراضی در پایین‌دست رودخانه زاینده رود" در منطقه تعریف شد.

موقعیت حوضه زاینده‌رود و منطقه پروژه رودشت

این پروژه توسط شرکت آلمانی inter 3 در قالب تفاهم نامه همکاری با شرکت آب منطقه ای اصفهان به عنوان نماینده طرف ایرانی از مردادماه ۱۳۹۴ آغاز و در فروردین‌ماه ۱۳۹۶ به اتمام رسید. پروژه مذکور به عنوان بخشی از "گفتگوی سیاست و مدیریت دانش بر راهبردهای توسعه‌ای به ویژه در مورد انرژی‌های تجدیدپذیر با انتشار پایین گازهای گلخانه‌ای، در منطقه MENA" مربوط به طرح اقلیم بین‌الملل که با سرپرستی Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) همکاری‌های بین‌المللی آلمان و حمایت مالی وزارت حفاظت محیط‌زیست، طبیعت، ساخت و ایمنی آلمان (BMUB) با همکاری کارشناسان ایرانی و آلمانی با مدیریت دکتر مهاجری مدیرعامل شرکت inter3 و مهندس حیدریپور مدیر پروژه مدیریت یکپارچه منابع آب رودخانه زاینده رود، به اجرا در آمد.

جلسه معرفی و شروع به کار پروژه در اصفهان

هدف این پروژه یافتن راهبردها و اقداماتی قابل قبول و عملی جهت مدیریت پایدار کاربری اراضی در منطقه رودشت می باشد تا ذینفعان را برای مقابله با اثرات منفی تخریب اراضی و بهره‌وری بهینه از منابع یاری رسانند. در اولین مرحله از پروژه، با انجام مجموعه مصاحباتی با کشاورزان منطقه رودشت، برگزاری جلسات و کارگاه های متعدد با کارشناسان و صاحب نظران، تحلیل و آنالیز داده ها و اطلاعات موجود و همچنین مطالعات سنجش از راه دور، آسیب پذیری کشاورزان منطقه مورد بررسی قرار گرفت که منجر به تهیه گزارشی جامع تحت عنوان "تحلیل آسیب پذیری کشاورزان منطقه رودشت" گردید. یافته های مرحله اول پروژه، مبنایی برای درک مشترک همه ذینفعان از وضعیت، چالش ها و مشکلات منطقه مورد مطالعه گردید و در نتیجه، پرسش مشترک زیر با اتفاق نظر ذینفعان برای منطقه رودشت تدوین شد:

"چه اقداماتی در منطقه رودشت می بایست انجام شود تا در شرایط تنش آبی، درآمد پایدار خانوار کشاورزان را تضمین کرده و ضمن جلوگیری از بیابان زایی و تخریب محیط زیست، زمینه اجتماعی- فرهنگی منطقه را نیز در نظر گیرد؟"

در گام بعد، با همراهی نمایندگان بخش های مختلف در قالب یک فرآیند مشارکتی، اقداماتی به منظور یافتن راه حل ها و راهکاری برای پاسخ به پرسش مشترک صورت پذیرفت. در این راستا، با برگزاری کارگاه طوفان فکری در مردادماه ۱۳۹۴ با حضور ۲۱ شرکت کننده از بخش های مربوطه در سطوح مختلف به منظور پاسخ به پرسش مشترک حدود ۱۰۰ ایده و راهکار پیشنهاد گردید.

کارگاه طوفان فکری با حضور شرکت کنندگانی از بخش های مختلف

بعد از طبقه‌بندی ایده‌های مطرح شده، به منظور ارزیابی و امتیازدهی در قالب یک فرم ارزیابی به شرکت‌کنندگان کارگاه ارسال شد. سپس، مناسب‌ترین و واقع‌بینانه‌ترین اقدامات استخراج شده از فرم‌های ارزیابی، مورد بحث با کارشناسان ایرانی قرار گرفت و با اعمال تجربیات و تخصص بین‌المللی، در قالب بسته‌های اقدامات در متن برنامه راهبردی تدوین گردید.

در ادامه، پیش‌نویس برنامه راهبردی در اختیار افراد شرکت‌کننده در کارگاه، کشاورزان محلی و نهادهای مربوطه قرار گرفت و بعد از دریافت نقطه‌نظرات و بازخورد کارشناسی و سازمانی آنان، برنامه راهبردی نهایی تهیه و تدوین گردید. در نهایت، با حضور نهادها، سازمان‌های دولتی و غیردولتی مرتبط و همچنین افرادی که در مراحل تدوین برنامه راهبردی مشارکت داشتند، نشستی در تاریخ ۱۳۹۶/۰۲/۱۲ در شرکت آب منطقه‌ای اصفهان برگزار و برنامه راهبردی به صورت رسمی تقدیم همه نهادها و سازمان‌های مرتبط و مسئول گردید.

گزارش تحلیل آسیب‌پذیری کشاورزان منطقه رودست و برنامه راهبردی

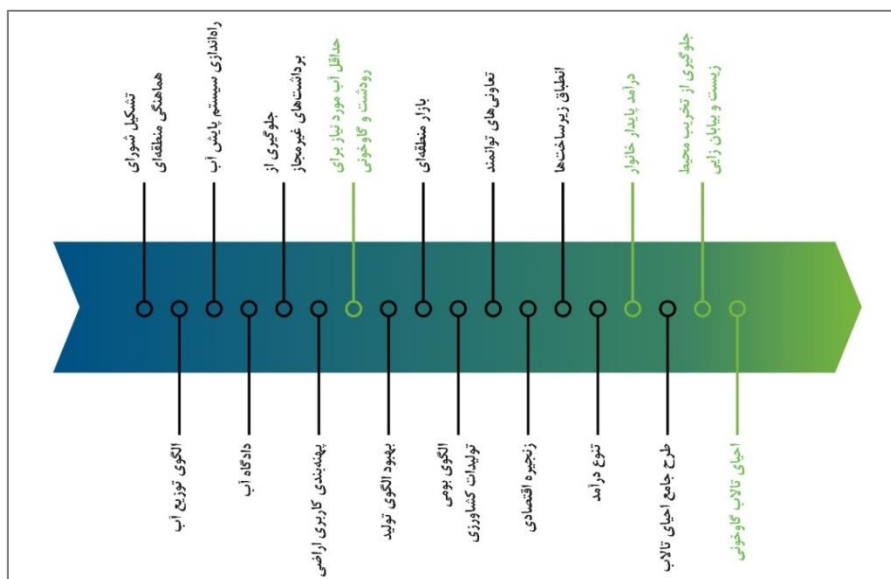
برنامه راهبردی تدوین شده، نتیجه یک فرآیند مشارکتی چند مرحله ای متمرکز با مشارکت نمایندگان بخش‌های مربوطه (به ویژه آب، کشاورزی و کشاورزان، محیط زیست، استانداری و جامعه مدنی) و در سطوح (استانی و محلی) و تخصص‌های مختلف (کارگزاران، مدیران، کارشناسان و پژوهشگران) بوده است. تمام افراد و نهادهای درگیر در تدوین این برنامه راهبردی بر این باور هستند که اقدامات مطرح شده به طور قابل ملاحظه‌ای وضعیت اجتماعی و اقتصادی منطقه رودشت را بهبود خواهد بخشید و بهره‌برداری بهینه از منابع طبیعی در منطقه را ممکن می‌سازد. قابل ذکر است که اگرچه برخی از اقدامات مطرح شده ممکن است از قبل برنامه ریزی شده و یا حتی تا حدودی در منطقه نیز به انجام رسیده باشد، اما همه افراد بر این باور هستند که اقدامات بایستی در اسرع وقت به اجرا درآیند. همانطور که در برنامه راهبردی به آن پرداخته شده است، بهره‌گیری از این برنامه راهبردی تنها در صورتی موفق خواهد شد که چاره‌جویی برای مشکلات و چالش‌های موجود منطقه به عنوان یک وظیفه ملی درک شود. در این زمینه، الزامات اساسی عبارتند از:

- وجود یک اراده‌ی سیاسی راسخ برای حل مشکلات در منطقه رودشت
- تأمین منابع مالی مورد نیاز

برنامه راهبردی تدوین شده، فرصتی را در اختیار سیاست‌گذاران می‌گذارد تا بتوانند با چالش‌های منطقه‌ی رودشت به طور سیستماتیک و گام‌به‌گام مقابله کنند. راه‌حل‌های ارائه شده متشکل از ایده‌ها و رویکردهایی است که توسط صاحب‌نظران و ذینفعان منطقه در خلال سال‌های کم‌آبی توسعه یافته است. در انجام این کار، تمرکز پروژه بر تهیه یک مجموعه جامع و کامل از اقدامات نبوده، بلکه بسیار بیشتر بر ارائه ایده‌هایی راهبردی برای سیاست‌گذاری مسئولین بوده است. بنابراین، تصمیم‌گیران و مسئولین منطقه، یک شالوده میان-بخشی و یک نقشه راه برای تصمیم‌گیری و تعیین خط‌مشی خود در اختیار دارند. نقشه راه پروژه با توجه به اهداف و بسته‌های اقدامات

مطرح شده در برنامه راهبردی نمایانگر آن است که کدام نقاط عطف کلیدی مربوط به هر یک از اقدام پیشنهاد شده (سیاه) باید به انجام برسد و چه زمانی اهداف مهم توسعه (سبز) باید تحقق یابد.

نقشه راه با نقاط عطف کلیدی برنامه راهبردی

مهندس غلامحسین حیدر پور، مدیر پروژه مدیریت یکپارچه زاینده رود :

" این پروژه بعنوان تجربه ای ارزشمند ثابت کرد که تمامی ذینفعان در بخش های مختلف دولتی ، خصوصی و مردمی و با تمام تفاوت ها و اختلاف نظرات می توانند در طی یک فرآیند مشارکتی به اتفاق نظر رسیده و در راستای نیل به منافع مشترک ، به پایداری حوضه و بهبود وضعیت کمک نمایند. این پروژه بعنوان تجربه عملی در حوضه با همکاری تمامی افراد دخیل در انجام آن می تواند الگویی برای سایر موضوعات و حل مشکلات باشد. "

دکتر شهروز مهاجری، مدیر عامل شرکت inter 3 :

" برنامه راهبردی تدوین شده، نقطه عطفی است در جهت کمک به مسئولین و سیاست گذاران برای برنامه ریزی منطقه‌ای با در نظر گرفتن دیدگاه دیگر ذینفعان می‌باشد. اتفاق نظر افراد و نهادهایی با دیدگاه‌ها و منافع مختلف جهت تدوین یک برنامه راهبردی واحد در قالب این پروژه از اهمیت و ارزش والایی برخوردار بود. ما امید داریم که اجرای این برنامه راهبردی برای پیاده‌سازی مفهوم کاربری پایدار اراضی در منطقه رودشت بتواند علاوه بر بهینه کردن استفاده از منابع آب، از تخریب محیط‌زیست جلوگیری نموده و در راستای توسعه پایدار منطقه رودشت و در پی آن در سرتاسر حوضه زاینده رود گام‌های مهمی بردارد. "

تقدیر و تشکر:

پروژه "راهبردهای تطبیقی عملی برای کاربری پایدار اراضی در پایین دست رودخانه زاینده رود" جهت نیل به اهداف خود نیازمند همکاری ذینفعان و تصمیم گیران مربوطه بود و بدون مشارکت آنها قادر به تدوین برنامه عملیاتی و نقشه راه نمی بود. بدین منظور جا دارد از زحمات و تلاش های انجام شده تمامی همکاران پروژه به ویژه، شرکت آب منطقه ای اصفهان، استانداری اصفهان، اداره کل حفاظت محیط زیست استان، سازمان جهاد کشاورزی استان و شهرستان و مراکز خدمات تابعه، مرکز آموزش و تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی اصفهان، سازمان تعاون روستایی و نظام صنفی کشاورزی، کشاورزان محلی و نهادهای غیردولتی (سمن ها) و نیز دفتر مدیریت یکپارچه منابع آب حوضه زاینده رود به عنوان هماهنگ کننده امور و همکاران آلمانی، تقدیر و تشکر گردد.